

Vergaderjaar 1997–1998

25 801

Grijze Wolven

Nr. 1

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

's-Gravenhage, 20 november 1997

De publicatie van het boek «Grijze Wolven, een zoektocht naar Turks extreem rechts» van Stella Braam en Mehmet Ülger heeft in de media en ook in uw Kamer de aandacht getrokken. In aansluiting daarop heb ik de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van uw Kamer op 22 oktober 1997 desgevraagd ingelicht over het actuele, operationele kennisniveau van de Binnenlandse Veiligheidsdienst. Op verzoek van deze commissie en ook in overeenstemming met de beantwoording van vragen van de leden Marijnissen en mevr. Oedayraj Singh Varma geef ik hierbij, teneinde uw Kamer informatie te verschaffen voor een openbare gedachtewisseling over het maatschappelijke debat naar aanleiding van eerder benoemde publicatie, op hoofdlijnen de informatie inzake de beweging van de z.g. «Grijze Wolven» waarover ik beschik. Daarbij zal ik ook ingaan op de maatschappelijke en politieke context van de in Nederland verblijvende bevolkingsgroep van Turkse afkomst, waarbinnen de ontwikkelingen van deze beweging moeten worden beoordeeld. In het onderstaande is ook informatie opgenomen van de Binnenlandse Veiligheidsdienst met uitzondering van operationele gegevens: die komen, zoals bekend, niet voor openbaarmaking in aanmerking.

In de afgelopen weken heb ik nog een gesprek gevoerd met de beide schrijvers van dit boek. Ook heb ik met het bestuur van het Inspraakorgaan Turken in Nederland overlegd over de uitwerking van het maatschappelijk debat op de maatschappelijke positie van van oorsprong Turkse landgenoten. Dit bestuur constateerde groeiende tegenstellingen binnen de Turkse gemeenschap en wees elke inmenging vanuit het herkomstland op de verhoudingen tussen mensen en groepen binnen hun gemeenschap ten stelligste af. Het Inspraakorgaan deelde mede mijn zorgen hierover te delen en wees er nog op, dat onvoldoende werd onderkend dat de «Grijze Wolven» slechts een fractie vormen onder de Turken en dat hun ideologie door de grote meerderheid wordt afgewezen. Het waarschuwt voor het absoluut niet te rechtvaardigen effect dat nu

alle personen van Turkse afkomst op die ideologie worden aangesproken en dat elke organisatie onder de verdenking komt, zulke opvattingen te delen.

1. Inzet van het regeringsbeleid in relatie tot de aanwezigheid van etnische minderheidsgroepen is de totstandkoming van een samenleving waaraan ieder lid, ongeacht afkomst, politieke of levensbeschouwelijke gezindheid, ras of geslacht, als vrij burger kan deelnemen. Die samenleving is multicultureel geworden: zij behoort plaats te bieden aan culturen en structuren van verschillende oorsprong die elkaar binnen het Nederlandse bestel als gelijkwaardige partners erkennen en ruimte tot ontwikkeling geven en die elk voor zich en in gezamenlijkheid bijdragen tot de evenwichtige samenleving op basis van respect voor de in onze Grondwet verankerde grondrechten.

Zoals ik in het Wetgevingsoverleg met uw Kamer op 17 november reeds heb betoogd, is een open interactie tussen bevolkingsgroepen op elk niveau van onze samenleving een wezenlijk element van het integratieproces. Contacten tussen buurtbewoners en bevolkingsgroepen en een uitwisseling van opvattingen en ervaringen zijn van groot belang voor de verwerkelijking van een werkelijk multiculturele samenleving. In haar beleid keert de regering zich tegen tendensen die daaraan tegengesteld zijn.

Voor een deel zijn zulke tendensen gelegen binnen het autochtone deel van onze samenleving: de regering houdt de ontwikkelingen ter zake van extreem-rechts, racisme en discriminatie nauwlettend in het oog. Ik mag daartoe verwijzen naar het Algemeen Overleg met uw vaste commissie voor Binnenlandse Zaken op 30 oktober jl.

Voor een ander deel komen zij voor binnen de etnische minderheidsgroepen. In het Jaaroverzicht integratiebeleid Etnische Groepen 1998 heb ik er, niet voor het eerst, op moeten wijzen dat er indicaties zijn «dat in sommige minderheidsgroepen bewegingen gaande zijn die afwijken van het integratiedoel. Wanneer men de kansen om zich de nodige vaardigheden eigen te maken niet krijgt of niet neemt, kan het alternatief, terugvallen in traditionele of zelf-gecreëerde monoculturen, aantrekkelijk zijn» (blz. 13).

Dat is niet alleen het geval door oorzaken binnen de Nederlandse samenleving, maar ook door het appel dat vanuit het herkomstland op de Turkse gemeenschap in Nederland wordt gedaan. Zo werd met betrekking tot de bevolkingsgroep van Turkse oorsprong in het verleden al een toename van de belangstelling voor Turkse media gesignaleerd. Ikzelf heb er meermalen op gewezen, dat in Nederland bestaande Turks-partijpolitieke en culturele tegenstellingen de totstandkoming van een evenwichtige multiculturele samenleving met respect voor waarden als tolerantie niet mogen frustreren. Ik laat niet na, organisaties hier te lande die op enigerlei wijze beïnvloed worden door partijen of bewegingen in het land van herkomst, hiervoor te waarschuwen. In dat verband mag ook herinnerd worden aan het gegeven dat de Turkse overheid van haar ook in het buitenland verblijvende mannelijke onderdanen voor kortere of langere tijd de vervulling in Turkije van hun dienstplicht vergt, wat ook de in Nederland geboren Turkse jongemannen treft. Ook heb ik er op gewezen dat het feit dat de Turks-islamitische gemeenschappen blijven aangewezen op geestelijke bedienaren die rechtstreeks vanuit Turkije hier voor meestal een beperkte periode worden gedetacheerd, zonder dat zij ingevoerd zijn in de Nederlandse verhoudingen, een belemmerende factor kan zijn in het integratieproces.

2. Zijn ook organisaties die met de verzamelnaam «Grijze Wolven» worden aangeduid, aan te merken als organisaties wier bedoelingen de doeleinden van het integratiebeleid belemmeren? Van oorsprong werd de jeugdbeweging van een politieke partij (MHP, Nationalistische Actiepartij) in Turkije welke stond onder de leiding van de inmiddels overleden militair Türkes, «Grijze Wolven» genoemd; deze partij is van uitgesproken Turks-nationalistische signatuur. Tot de symbolen van deze partij behoren, naast de mythische «grijze wolf», de Osmaanse vlag met de drie wassende manen en een eigen, op een wolfskop gelijkend handgebaar. Aanhangers van het gedachtegoed van «Grijze Wolven» treft men overigens niet alleen aan in de Turkse partij, eertijds geleid door de heer Türkes, maar ook binnen andere centrum-rechtse partijen in Turkije.

Aan het begin van de jaren zeventig werd Nederland voor het eerst geconfronteerd met activiteiten van de «Grijze Wolven». Met name progressieve organisaties van personen van Turkse afkomst in Nederland wezen op allerlei dekmantelorganisaties en trachten bijeenkomsten te verstoren waarvan zij vermoedden dat die door «Grijze Wolven» waren belegd. De eerste landelijke, door «Grijze Wolven» gedomineerde vereniging in Nederland werd opgericht in 1976 onder de Turkstalige afkorting HUTID (Vereniging van idealistische Turkse arbeiders in Nederland). Zij was onderhevig aan onderlinge tegenstellingen en had ook een besmet imago gekregen, reden waarom in 1982 een nieuwe federatie werd opgericht, de Federatie van Turkse verenigingen in Nederland (HTDF). Aangezien inmiddels een Europese koepelorganisatie was ontstaan, werd zij in 1995 omgevormd tot de Turkse federatie Nederland (TFN).

In de actuele discussie wordt met name gedoeld op de laatstgenoemde federatie en de daartoe behorende lokale en regionale organisaties. Uit de indrukken die de journalisten mevr. Braam en de heer Ülger hebben opgedaan, maken zij op dat aan dit soort organisaties een gedachtegoed ten grondslag ligt waarin de superioriteit van wat zij zien als de Turkse cultuur en volksaard, boven alle andere wereldculturen en identiteiten het leidend beginsel is. Tot deze opvatting behoort dat de belangen van de Turkse staat in alle omstandigheden in het oog gehouden en verdedigd dienen te worden. Hierbij is de koers die wordt uitgezet door de landelijke, ten hoogste door de Turkse voorman, bepalend voor ieder van haar leden.

De TFN is een statutair in Nederland gevestigde organisatie, opgericht op 16 oktober 1995. In haar geschriften keert de Turkse Federatie Nederland (TFN, voluit: «Federatie van idealistisch democratische Turkse organisaties in Nederland»), zich tegen deze kenschets. Met verdediging van het gebruik van symbolen als de «grijze wolf», de Osmaanse vlag en het wolfskopgebaar stipuleert zij niettemin haar politieke neutraliteit en haar onafhankelijkheid van enige Turkse politieke partij, wijst zij onderscheid naar huidskleur, religie en ras af, bepleit zij emancipatie en integratie van Turken in Nederland, een actieve deelname van haar leden aan Nederlandse politieke partijen en afficheert zij zich als organisatie die de belangen van haar leden wil behartigen, waarbij zij in het bijzonder hecht aan een goede samenwerking tussen de Nederlandse en de Turkse regering: problemen kunnen in haar zienswijze alleen opgelost worden in goed contact tussen de beide regeringen. In een aan de Minister-President gerichte brief d.d. 5 oktober 1997 wijst het bestuur van de TFN alle kritiek dan ook van de hand.

3. In het kader van de bescherming van de democratische rechtsstaat besteedt de Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD) aandacht aan onder meer de ontwikkeling van radicaal-islamitische en extreem-nationalistische stromingen in Nederland. Ook onderzoekt de BVD in

hoeverre er sprake is van ontoelaatbare bemoeienis door landen met in Nederland verblijvende bevolkingsgroepen van allochtone herkomst. Naar het fenomeen «Grijze Wolven» of de TFN als zodanig stelt de BVD tot op heden geen stelselmatig en integraal onderzoek in.

Niettemin is mij uit de mij ter beschikking staande informatie gebleken dat personen binnen de kring van de TFN in hun optreden een dubbele strategie hanteren. Enerzijds geven zij aan, overeenkomstig de statutaire doelstellingen van de federatie, een op integratie gericht beleid na te streven. Anderzijds is gebleken dat zij intern het gedachtegoed omarmen van de MHP en in werkelijkheid functioneren als een in Nederland gevestigd verlengstuk van deze Turkse partij.

Voorts is bekend geworden dat enkele sympathisanten van de TFN zich hebben aangemeld als lid van een Nederlandse politieke partij en reeds namens deze partij lid zijn van vertegenwoordigende organen.

Men kan er niet zonder meer van uitgaan dat opvattingen van extreem-nationalistische aard in Nederland alleen gerepresenteerd worden binnen kringen van de Turkse Federatie Nederland. Voorzover thans inzicht bestaat in de eigenlijke bedoelingen van bewegingen als deze moet worden gesteld dat hun opvattingen over mens en samenleving op gespannen voet staan met de basisgedachte van een multiculturele Nederlandse samenleving. In werkelijkheid wil dit soort bewegingen binnen de Nederlandse samenleving aan het behoud van een traditioneel-Turkse identiteit bijdragen en staan zij een predominantie voor van Turkse waarden en belangen die zij met gebruikmaking van de maatschappelijke ruimte die ons land biedt pogen te verwerklijken. Zulk een streven is contrair aan de doelstellingen van het integratiebeleid zoals die de regering, en naar ik vertrouw de Nederlandse samenleving in overgrote meerderheid, voor ogen staan.

Ik ontvang sinds vorig jaar in toenemende mate signalen, dat er sprake lijkt te zijn van organisatorische en ideologische relaties tussen vertolkers van het extreem-nationalistische gedachtegoed in Turkije en leden van de Turkse gemeenschap in Nederland die gerekend kunnen worden tot de TFN.

Een beweging als die van de «Grijze Wolven», maar zij niet als enige, mag in verband gebracht worden met de hierboven geciteerde passage uit het Jaaroverzicht Minderhedenbeleid 1998.

4. Over de omvang van de TFN met haar dochterorganisaties bestaat onduidelijkheid. In het genoemde boek meldt de huidige TFN-voorzitter een ledental van 8 000. De auteurs ervan schatten zelf het ledental op 12 000. In een recente brief spreekt de TFN van «meer dan 19 500 leden», met meetelling van gezinsleden 60 000.

Het aantal lid-organisaties wordt in een eind 1996 gepresenteerd beleidsplan van de TFN gesteld op 55 in 28 Nederlandse gemeenten; recent spreekt zij van «ongeveer 60 aangesloten lidorganisaties». Het boek van Braam en Ülger (1997) geeft een lijst van 56 plaatselijke organisaties in 30 gemeenten, waaronder ook enkele moskeeën.

Over haar werfkracht is weinig met zekerheid te melden. De toename van het aantal lid-organisaties van 34 bij haar oprichting tot het huidige aantal kan er een aanwijzing voor zijn dat zij er in slaagt haar actieradius uit te breiden. De indruk bestaat dat lid-organisaties van de TFN hun aanhang vooral onder de jongeren van Turkse afkomst zoeken. Dit zijn zeker niet alleen jongeren zonder uitzicht op een goede toekomst; integendeel, een flink deel van hun leden spreekt goed Nederlands en heeft in ons land een behoorlijke opleiding doorlopen.

5. Ook is gewezen op het feit dat enkele besturen van gemeenten, deelgemeenten en stadsdelen overheidssubsidie verstrekken of verstrekten aan activiteiten van lid-organisaties van de TFN en dat deze organisaties ook de beschikking kregen over z.g. Melkert-banen. Vanzelfsprekend heeft dit ook politiek de nodige aandacht getrokken. Zoals ik in mijn beantwoording van vragen van uw leden, Marijnissen en mevr. Varma, reeds heb opgemerkt, zijn gemeenten autonoom in het al dan niet toekennen van subsidies en in het daaraan verbinden van voorwaarden. Organisaties dienen zich vanzelfsprekend te houden aan deze subsidievoorwaarden en in meer algemene zin aan de geldende wet- en regelgeving. Het is aan de subsidie verstrekkende overheid om na te gaan, of de gesubsidieerde organisatie de subsidiegelden besteedt overeenkomstig het doel waartoe zij zijn verleend, aan de gestelde voorwaarden beantwoordt en de geldende wet- en regelgeving respecteert. Indien zulks niet het geval is, kan de desbetreffende overheid besluiten de verleende subsidie terug te vorderen. Het is derhalve aan de subsidiërende instantie, zoals een gemeentebestuur, om te bepalen of een organisatie, c.q. een activiteit bijdraagt aan hun beleidsdoelstellingen. Er bestaat geen aanleiding te veronderstellen dat gemeentebesturen hun verantwoordelijkheid in deze zouden verwaarlozen.

Als coördinerend minister voor het integratiebeleid acht ik het overigens wenselijk dat overheden zich bij het verlenen van subsidies en bijdragen voor activiteiten in relatie tot de multiculturele samenleving uitdrukkelijk laten leiden door de doelstellingen van het integratiebeleid etnische minderheden.

6. Het moge duidelijk zijn dat de verwerkelijking van een multiculturele samenleving door activiteiten van groeperingen als hier beschreven, onder druk staat; niet alleen overigens door de hier besproken beweging: ook andere organisaties en tendenties, zowel binnen het autochtone deel van de samenleving, als onder etnische minderheidsgroepen kunnen afbreuk doen aan de realisering van de beleidsdoelstellingen van de overheden. Dat is inherent aan een open samenleving als de onze, waarin ruimte bestaat voor diversiteit van opvattingen en strevingen, die ook bescherming verdienen binnen de door wet- en regelgeving bepaalde kaders.

Een actieve voortzetting van een evenwichtig integratiebeleid etnische groepen blijft geboden. Daarbij is ten volle aandacht te geven aan de positieverbetering van leden van etnische minderheden op allerlei vitale maatschappelijke terreinen als onderwijs, economie en arbeidsmarkt, gezondheidszorg en huisvesting, alsmede aan de acceptatie door de gehele samenleving van de realiteit van een Nederlandse multiculturele samenleving. Maar niet minder is te letten op de immateriële aspecten van die samenleving, gelegen in cultuur, religie en volwaardig burgerschap. Het lijkt mij gerechtvaardigd, de (paradoxale) stelling te opperen dat de groeiende mondigheid van de allochtone burger tot grotere diversiteit van politieke en sociale opvattingen leidt, waarbij opvattingen van een beweging als die der «Grijze Wolven» niet bij voorbaat zijn uit te sluiten. Omwille van een goed maatschappelijk evenwicht tussen allerlei bevolkingsgroepen, belangen en opvattingen die ons land rijk is, moet dat overheidsbeleid op het nodige draagvlak acht blijven slaan. Daartoe dienen wij de overtuiging uit te dragen dat er voor niemand, autochtoon of lid van een etnische minderheidsgroep, een alternatief bestaat voor de keuze tot wederzijdse aanpassing binnen een multiculturele samenleving.

De publiciteit rond een publicatie van de «Grijze Wolven» is geen reden, te veronderstellen dat het hier om een nieuwe bedreiging gaat van de doelstellingen van het integratiebeleid. Zoals reeds eerder aangeduid zijn organisaties met een gedachtegoed van de «Grijze Wolven» in deze of gene vorm reeds actief vanaf het begin van de jaren zeventig. Weliswaar

is dit gedachtegoed wijder verspreid binnen Turkije. Maar evenzeer is gebleken dat de feitelijke aanhang ervan slechts een minderheid onder de landgenoten van Turkse afkomst vormt. Tegelijk is duidelijk geworden dat hun optreden en het gebruik van groepsgebonden symbolen zowel binnen de Turkse gemeenschap, als ook in de hele samenleving weerstand en wrevel oproepen en bijdragen tot polarisatie.

7. De uitkomsten van het publieke debat rond de gebleken stellingnames van de «Grijze Wolven» vragen om een duidelijke bevestiging dat voor de hoofdlijnen van het integratiebeleid zoals die thans gelden, geen alternatief bestaat. In het bijzonder zal ik aandacht geven aan de tot polarisatie en segregatie aanleiding gevende oorzaken en met kracht bijdragen aan het blijven geven van perspectief voor alle bevolkingsgroepen om deel te hebben aan onze samenleving. Ik ga provincie- en gemeentebesturen en ook de korpsleidingen uitnodigen voor werkoverleg om na te gaan, hoe in gezamenlijkheid hiermee om te gaan.

Ik zal de Binnenlandse Veiligheidsdienst opdragen, in het kader van zijn wettelijke opdracht extra nauwlettend het oog te houden op alle strevingen van politiek-extremistische aard die de rechtsorde en de cohesie van onze samenleving bedreigen. Indien en zodra daartoe aanleiding bestaat, zal ik contact opnemen met de Turkse autoriteiten om ongewenste beïnvloeding vanuit het herkomstland tegen te gaan.

De Minister van Binnenlandse Zaken,
H. F. Dijkstal